

Antoni Palau i Verdera.

El gènere *Palaua* i l'*Aloysia citrodora* Palau

«No hay nada que se oponga tanto al progreso de las Facultades y Artes, como la ignorancia de sus Principios.»

Antoni Palau (1778)¹

Els epònims

Gènere *Palaua*. Gènere botànic que pertany a la família *Malvaceae*, descrit per A. J. Cavanilles, qui batejà aquestes plantes amb aquest nom en honor a Antoni Palau.²

***Aloysia citrodora* Palau.** Planta arbustiva de la família de les verbenàcies, de fulles lanceolades, en verticils de tres, que fan olor de llimona, i flors liles en inflorescències paniculades terminals. Es coneix també com marialluïsa, Maria Lluïsa, herba Lluïsa, herba de la princesa o reina Lluïsa.³ Fou descrita per primera vegada per Antoni Palau.

Antoni Palau i Verdera, l'home

Antoni Palau i Verdera (Figura 1), fill de Josep Palau i Paula Verdera, va néixer a Blanes, on va ser batejat el 23 de febrer de 1734.^{4,5} Metge⁶⁻⁸ i farmacèutic^{3,4} (veure Nota, p. 68), fou deixeble de Josep Salvador, apotecari i botànic barceloní molt reconegut a l'època qui, probablement, va despertar l'interès de Palau per la botànica. Exercí d'apotecari a Tordera⁴ (pensem que probablement per aquest motiu, alguns autors afirmen que va néixer en aquesta vila⁹) i sembla que potser va residir també a Riudarenes.¹⁰

El 1766 ingressà a la Reial Conferència de Física de Barcelona, que el 1770 va ser elevada a Reial Acadèmia de Ciències Naturals i Arts. Aquesta acadèmia va ser durant molt temps el referent científic de Catalunya donada la prohibició de l'ensenyament universitari i la prohibició de l'en-

senyament superior a Barcelona després de la Guerra de Successió. Tot i que Palau fou admès a la Direcció de Botànica d'aquesta institució, el fet de viure a Tordera (i més tard a Madrid) impedí que pogués treballar activament en aquesta

acadèmia. Cal destacar, però, la memòria que va presentar-hi el maig de 1773, *Disertación botànica-médico-económica sobre el sen itálico o barcelonés*, en la qual feia una gran defensa del senet català (que es cultivava molt especialment a Tordera) enfront de l'africà. En aquest sentit, Palau aconseguí que el Real Protomedicato de Madrid enviés mostres del senet català al botànic Josep Quer, del Real Jardín Botánico, qui en fer un informe positiu feu que el Protomedicato inclogués el senet català –amb

el nom de senet itàlic o barceloní– en la *Pharmacopea Matritensis* que s'estava imprimint en aquell temps.⁴

Figura 1. Antoni Palau i Verdera segons un medalló de la Reial Acadèmia de Ciències Naturals i Arts de Barcelona.

Aquell mateix any 1773, Antoni Palau guanyà per oposició la plaça de segon catedràtic del Real Jardín Botánico de Madrid.^{6,8,11} Un any abans, Casimiro Gómez Ortega havia guanyat la plaça de primer catedràtic i el Jardín s'havia traslladat a un nou emplaçament, a la zona d'El Pardo.⁴

Gómez Ortega i Palau feren del Jardín una institució capdavantera, essent la botànica espanyola una de les més reconegudes a l'època (tot i que, a nivell personal, la relació entre aquests dos catedràtics no fou gaire bona).⁴ L'activitat docent es concentrava en dos cursos generals de botànica i dos de plantes oficials. Especial importància i ressò tingueren, sobretot a partir de 1785, els exercicis orals (*Ejercicios públicos*) i les defenses de conclusions (*Conclusiones*) que havien de presentar i argumentar els alumnes davant dels catedràtics¹¹ i que es constituïren en una activitat social rellevant, com demostren les cròniques de l'època; així, per exemple, en referència als exercicis presentats el 28 i el 31 de desembre de 1785 es detalla:¹² «Para este acto se nombraron á Don Gregorio Bañares, D. Pedro Villar, Don Joseph Garcia Avis y D. Manuel Roldan, baxo la direccion de D. Antonio Palau y Verderá, segundo Catedrático de Botánica por S. M. Todos defendieron el sistema del famoso Caballero Carlos Linneo, respondiendoy dando soluciones á quantas dificultades y argumentos les pusieron varios profesores y aficionados de conocida habilidad, desempeñando unos y otros los asuntos de los ejercicios á satisfaccion y con aplauso del concurso. El mencionado Señor Ministro Protector asistió a los ejercicios de la segunda tarde todo el tiempo que duraron, y se manifestó al Catedrático y actuantes quedar satisfecho de los progresos que iban haciendo en un estudio tan útil á la salud pública. Para hacer mas agradable esta funcion dispuso el Intendente D. Joseph Perez Caballero se adornase é iluminase la escuela, como tambien que hubiese en pieza inmediata una harmoniosa orquesta, que tocó al principio y fin de cada argumento. Todos los asistentes se mostraron y salieron complacidos de la inteligencia de los que arguyeron y actuaron, mayormente siendo estos ejercicios de Botánica los primeros que ha habido en Es-

paña, sin saberse que las Naciones extranjeras los hayan tenido en iguales términos sobre esta parte de la ciencia natural».

A més de l'activitat docent, els professors tenien l'obligació d'herboritzar. I a partir de 1783 tingueren també una altra funció molt important, la direcció de les corresponsalies, tant de l'estranger (el primer catedràtic) com de la resta del país (el segon catedràtic; en aquest cas, Palau), per tal d'augmentar el coneixement de la flora estrangera i nacional mitjançant l'intercanvi d'informació botànica de tota mena entre corresponsal i professor. Els corresponsals del Jardín eren generalment metges, apotecaris, cirurgians i religiosos amb coneixements de botànica reconeguts. Entre els corresponsals que Palau tingué destacaren, a Barcelona, el metge Pau Balmas, l'apotecari Antoni Sala i l'herbolari Josep Peix⁴ i, a València, el botànic Antoni Josep Cavanilles.¹⁰

L'arribada de Palau al Jardín Botánico va impulsar l'adopció de la nomenclatura i el mètode de classificació de plantes ideats feia pocs anys pel botànic suec Carl von Linné¹³ (fins llavors s'emprava el sistema de Tournefort a les classes, tot i que M. Bernades ja havia començat a introduir el mètode de Linné¹⁰). Per dur això a terme calia donar difusió i traduir les obres de Linné del llatí al castellà. Palau, seguidor convençut d'aquest nou mètode –molt més que Gómez Ortega– va assumir aquesta enorme tasca. El 1778, Palau va publicar *Explicación de la filosofía, y fundamentos botánicos de Linneo, con la que se aclaran y entienden fácilmente las instituciones botánicas de Tournefort*¹ (Figura 2), obra que, segons Hernández Morejón,¹⁴ Palau va escriure «por el deseo de proporcionar á sus compatriotas esta obra, para ellos todavía desconocida, y de ver en su patria cultivada la botánica con mas ardor, escribió primeramente esta esplicación, para hacer comprender mejor la parte práctica del mismo Linneo». A aquesta obra seguiren, de 1784 a 1788, els vuit volums de *Parte práctica de botánica del caballero Carlos Linneo que comprehende las clases, órdenes, géneros, especies y variedades de las plantas, con sus caracteres genéricos y específicos, sinónimos mas selectos, nombres triviales, lugares donde nacen, y propiedades*,¹⁵ primera

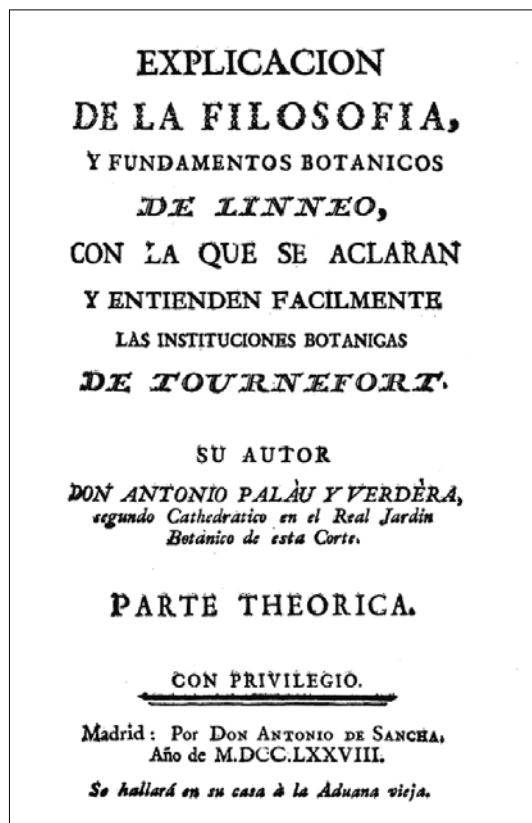

Figura 2. Portada de l'obra d'Antoni Palau *Explicación de la filosofía, y fundamentos botánicos de Linneo, con la que se aclaran y entienden fácilmente las instituciones botánicas de Tournefort* publicada a Madrid el 1778.¹

traducció completa al castellà del *Species plantarum*¹⁶ de Linné. Palau no es va limitar a fer una traducció de l'obra original, sinó que va completar-la afegint nombroses localitats i noms vulgars de plantes espanyoles, resultat de les investigacions del propi Palau i de les d'altres botànics espanyols («añadiendo los nombres vulgares y las localidades españolas de muchas plantas, observadas en gran parte por él mismo al recorrer Cataluña y los alrededores de la Corte»⁶). Palau es convertí així en el principal introductor del mètode de Linné. Aquesta gran obra, lloada per la majoria durant dècades («es obra de la cual no debe prescindir quien se dedique á la Botánica en España»⁶), no s'escapà d'algunes crítiques de botànics contemporanis importants, destacant les que feu Antoni Josep Cavanilles⁴ (tot i això, com veurem més endavant, Cavanilles dedicà un gènere botànic nou a Palau).

El 1788 Palau publicà una altra obra,¹⁷ *Sistema de los vegetales ó resumen de la parte práctica de botánica del Caballero Cárlos Linneo, que comprehende las clases, órdenes, generos y especies de las plantas, con algunas de sus variedades*, que alguns estudiosos consideren com a últim volum (el novè) de *Parte práctica de botánica*.¹⁵

Palau fou també acadèmic de la Real Academia Médica Matritense (1772) i de la Sociedad Económica de Madrid (1776),¹⁰ on presentà diverses memòries, així com soci honorari de la Sociedad de Medicina de Sevilla i de la Societé d'Agriculture de París.

Tot i la seva vàlua científica, Palau no fou conegut en vida com potser calia esperar ni a Espanya ni a l'estranger. En aquest sentit Gómez Ortega jugà un paper decisiu, ja que com a primer catedràtic vetà totes les activitats de Palau que sobrepassessin el que estava estipulat a la normativa del Jardín, impedint, per exemple, que mantingués correspondència amb botànics estrangers. Les desavinences que durant molts anys quedaren en l'àmbit privat, es feren públiques els últims anys. Tot i això, el 1785 es publicà el *Curso Elemental de Botánica teórico y práctico, dispuesto para la enseñanza del Real Jardín Botánico de Madrid*,¹⁸ que havia de ser el llibre de text del Jardín, en el qual ambdós signaven com a coautors. La redacció la va dur a terme Gómez Ortega i Palau feu públic que discrepava dels continguts, tot i que va signar el llibre perquè el *Reglamento* i el *Plan de Enseñanza* del Jardín exigien que havia de ser redactat pels dos catedràtics. El nom de Palau no va aparèixer en la segona edició (1795). D'aquesta obra se'n va fer una reimpressió a Mèxic i es va traduir a l'italià (1795).^{4,10}

Hernández Morejón¹⁴ reivindica la figura de Palau i escriu: «Merece Palau y Verdera nuestra gratitud y eterno recuerdo, no solamente por haber introducido en España la afición á la botánica, cuya ciencia se miraba generalmente con desden en aquella época, porque sus ventajas eran conocidas de muy pocos; sino tambien á causa de habernos facilitado su inteligencia recopilando y explicando lo mas bien escrito sobre ella en las demas naciones».

Palau va publicar altres treballs,⁸ dos dels quals es van incloure a les *Memorias de la Sociedad Económica* (1780) de Madrid^{10,11} i un altre a *Memorial Literario* (1787).

El 1793 fou succeït en el càrrec de segon catedràtic per Miquel Bernades i Clarís.¹⁹ Antoni Palau i Verdera va morir a Madrid aquell mateix any. Tenia 59 anys⁴ («Debilidata la salud de Palau por los trabajos á que se habia consagrado, dejó la enseñanza, sucediéndole el hijo de Barnades en 1793, y murió poco despues»^{6,19}). Al Jardí Botànic Marimurtra de Blanes, des d'abril de 1991, hi ha una placa commemorativa en record d'Antoni Palau i Verdera «nascut a Blanes l'any 1734. Prestigiós botànic i primer traductor de les obres de Linné».^{4,5}

El gènere *Palaua*

El gènere *Palaua* Cav., de la família *Malvaceae*, fou descrit l'any 1785 pel botànic valencià Antoni Josep Cavanilles i Palop (València, 1745-Madrid, 1804)³ (Figura 3). Cavanilles fou un dels botànics més destacats del segle XVIII. Estudià filosofia a la Universitat de València. Va treballar com a preceptor dels fills de diverses personalitats de l'època; el 1777, estant al servei del Duc de l'Infantat, es traslladà a París, on va entrar en contacte amb la botànica sota la tutela d'André Thouin i Antoine Laurent de Jussieu. Impregnat d'enciclopedisme, fou dels primers en utilitzar la taxonomia de Linné. El 1789, a causa dels efectes de la Revolució Francesa tornà a Espanya. Seguí llavors una important tasca investigadora de la flora espanyola, i molt especialment la valenciana, així com de les característiques del territori, classificant i inventariant la flora autòctona; va descobrir noves espècies i, entre moltes altres obres, publicà un tractat en sis volums: *Icones et descriptiones plantarum quae autsponte in Hispania crescunt, aut in hortis hospitantur* (1791-1804); també va investigar la flora sud-americana i va publicar un *Glosario de botánica en cuatro lenguas* (1795-1798). El 1799 fundà *Anales de Historia Natural* (*Anales de Ciencias Naturales* a partir de 1801), revista de la qual en fou el redactor més prolífic. El 1801 fou nomenat director del Real Jardín Botánico de Madrid, substituïnt a

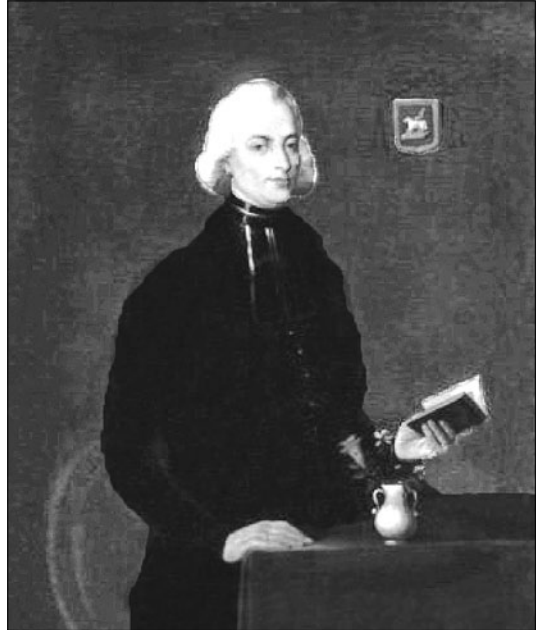

Figura 3. Retrat del botànic Antoni Josep Cavanilles i Palop, qui donà el nom al gènere *Palaua*, en honor a Antoni Palau.

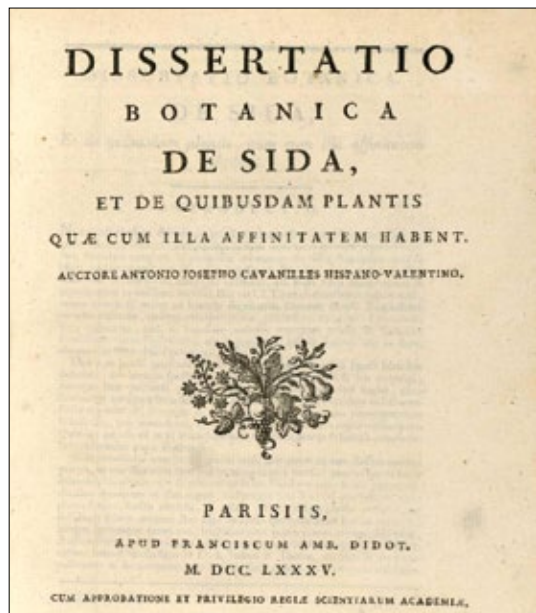

Figura 4. Portada de l'obra publicada per A. J. Cavanilles el 1785 on va descriure per primera vegada el gènere *Palaua*, en honor a Antoni Palau.²

C. Gómez Ortega, càrrec que ocupà fins la seva mort el 1804.

Cavanilles va descriure més de 40 gèneres i va determinar per primera vegada més de 2.200 espècies. El 1785 va descriure el gènere *Palaua*. Ho va fer en l'obra titulada *Dissertatio botanica de*

EPONÍMIA MÈDICA CATALANA (III)

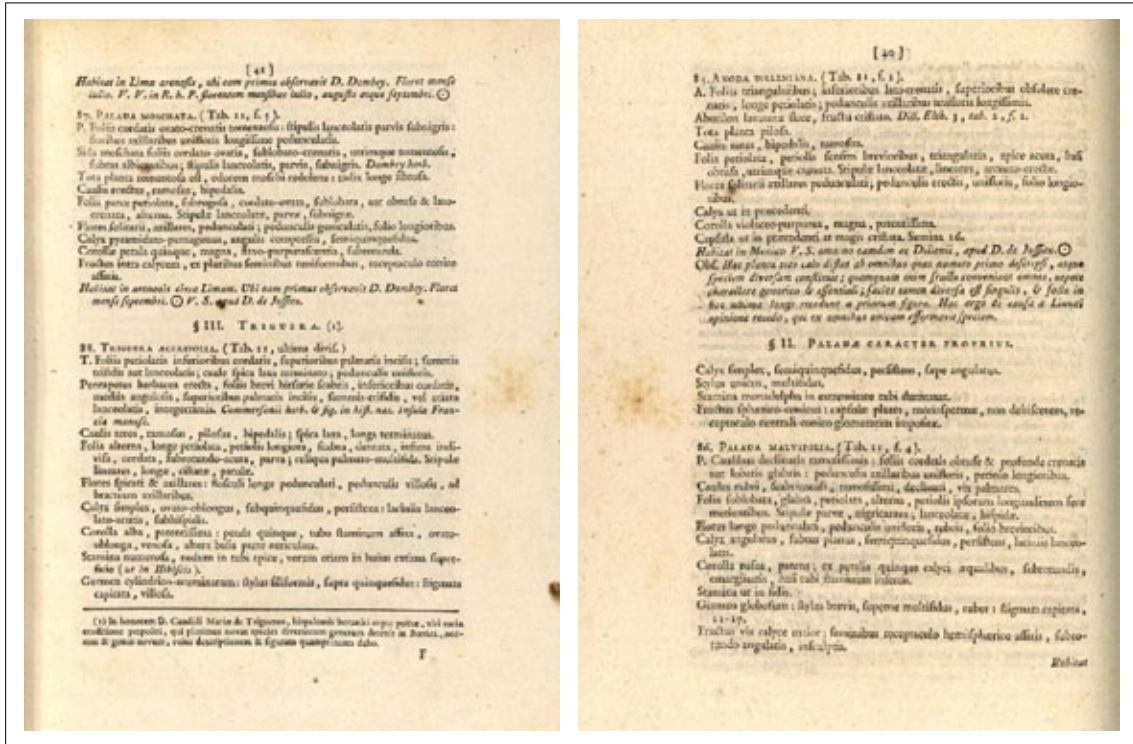

Figura 5. Primera descripció del gènere *Palaua* (*Palaua malvifolia* i *Palaua moschata*) feta per A. J. Cavanilles a *Dissertatio botanica de sida* l'any 1785 (pàgines 40 i 41).²

*sida, et quibusdam plantis quae cum illa affinitatem havent*² (Figura 4). A la pàgina 5 d'aquesta obra, Cavanilles explica que dedica aquest nou gènere a Antoni Palau (de qui havia estat deixeble i corresponsal i a qui devia molts dels exemplars que ell analitzà i classificà): «In honorem D. Antonii Palau & Verdera professoris botanici in Regio horto Matritensi, qui Philosophi am botanicam Linnæi in hispanum sermonem & transtulit & ornavit, nunc autem genera & species persequitur; cujus magni operis prodiit jam primum volumen, cui accedunt genera & species nuperrime reperiæ, tumetiam & plantarum accurata descriptiu & usussive-oeconomicus sive officinalis». I a les pàgines 40 i 41 (Figura 5) descriu les característiques d'aquest nou gènere. A la Taula II d'aquesta obra il·lustra aquest nou gènere (Figura 6). Com era freqüent, la descripció d'aquest nou gènere no es va lliurar de comentaris i crítiques a les quals Cavanilles va contestar àmpliament²⁰, amb descripcions acurades i establint comparacions amb altres gèneres descrits per altres autors («Tournefort y Linnæo murieron sin ver las plantas de mi Dombeya,

Figura 6. Il·lustracions del gènere *Palaua* (corresponen als números 4 i 5) incloses a *Dissertatio botanica de sida* l'any 1785 (Tab. II).²

Assonia, Palaua, Laguna, Cienfuegosia y Molina, cuyos caracteres genéricos he demostrado se diferencian de los demás géneros conocidos. /.../ Así pues no he formado mis géneros de especies de otros, anteriormente creados»).

El reconeixement d'aquest gènere quedà plasmat, uns anys després, en la important obra d'H. Ruiz i J. A. Pavón *Florae peruviana, et chilensis prodromus*,²¹ on aquests autors descriuen el gènere *Palaua* i fan constar, en relació amb aquesta denominació: «Género dedicado á D. Antonio Palau, segundo Catedrático del Real Jardín Botánico de Madrid, que tiene pocos iguales en la diligencia y perspicacia del exámen y conocimiento de las Plantas y en la asiduidad y aplicación al ejercicio de la enseñanza, esclarecido defensor de las doctrinas Linneanas así de palabra como por medio de los escritos que ha publicado, y que habiendo reconocido diligentemente los esqueletos de las Plantas que ántes de ahora se le habían dedicado por el Dr. Cavanilles, se afirma constantemente en que son especies de Malope, y admite este Género nuevo como ligera muestra de nuestra gratitud y aprecio».

Publiquen, a més, aquests autors un dibuix detallat de les principals característiques d'aquest gènere.

L'*Aloysia citrodora* Palau

El nom de Palau el trobem també en alguna altra planta. Palau va descriure l'*Aloysia citrodora* (Figura 7), la marialluïsa, que dedicà a Maria Lluïsa de Parma, en aquells moments Princesa d'Astúries¹⁵, esposa del que seria rei Carles IV^{4,6} («dedicado por nuestro paisano D. Antonio Palau y Verdera, á la Reina D^a. Maria Luisa esposa del Sr. D. Carlos IV, de feliz memoria, cuando Princesa de Asturias, por cuyo motivo antes se conocía, en vulgar, con el nombre de yerba de la Princesa, y despues se ha llamado de la Reina Maria Luisa»²²). Aquesta planta, originària d'Amèrica del Sud, fou introduïda a Europa a través de la colonització espanyola; va rebre el nom *Aloysia*, i per extensió marialluïsa, Maria Lluïsa, herba Lluïsa, herba de la princesa o reina Lluïsa; la denominació *citrodora* fa referència a l'aroma de llimona de les seves fulles.

Figura 7. *Aloysia citrodora* Palau.

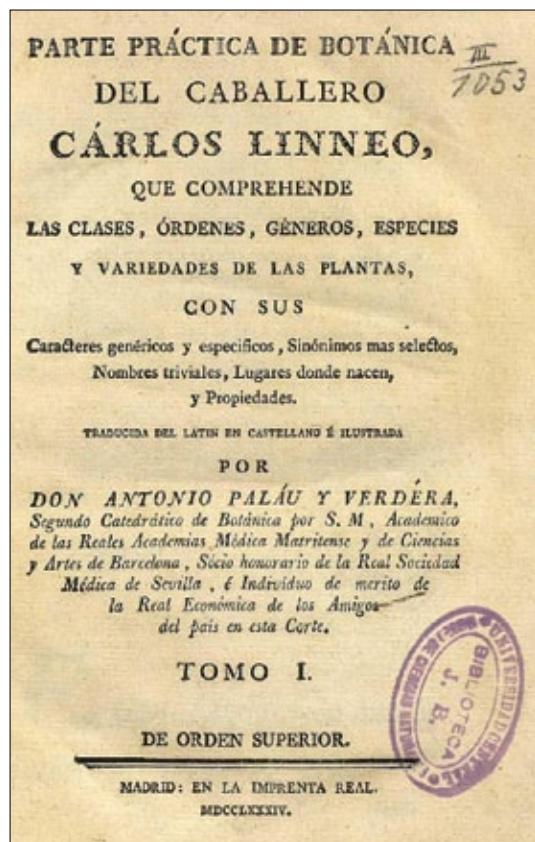

Figura 8. Portada del primer volum de *Parte práctica de botánica* (1784), on Palau publicà la descripció d'una nova espècie: l'*Aloysia citrodora*.¹⁵

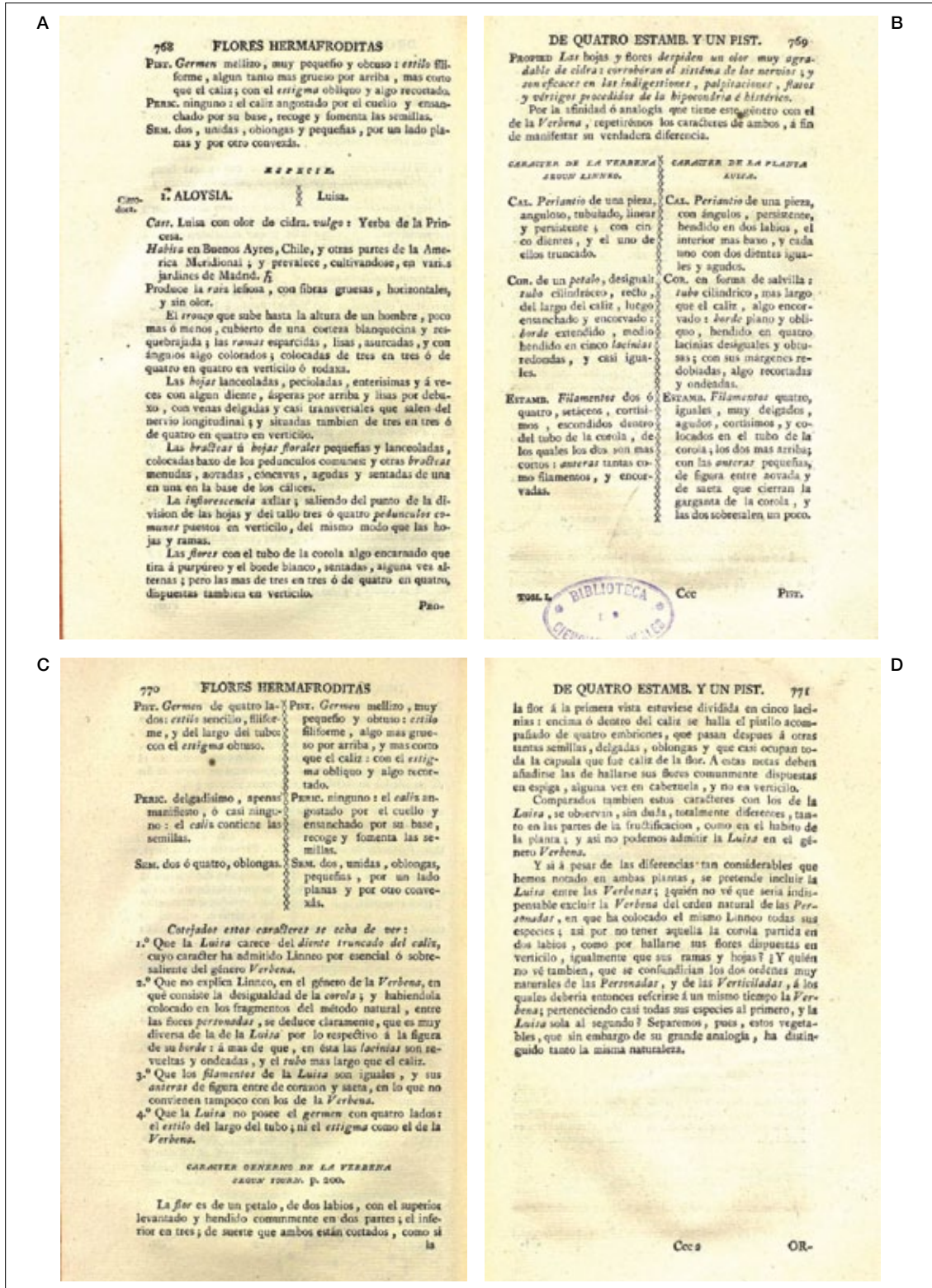

Figura 9. Descripció de l'*Aloysia citrodora* Palau, publicada a *Parte práctica de botánica* 15 (volum 1, pàgines 768 a 771) el 1784, on Palau descriu aquesta planta (A) i la compara amb plantes similars descrites per Linné (B i C) i Tournefort (C i D), establint que es tracta d'una nova espècie.

Tot i que alguns autors estrangers havien atribuït la primera descripció i publicació a algun altre botànic, la troballa d'un manuscrit a la biblioteca del monestir de Santo Domingo de Silos, datat el 1779 i signat per «Los profesores de Botánica en el Real Jardín de esta Corte», va confirmar que s'havia d'atribuir a Palau.²³ Aquest document de sis pàgines es titula *Descripción de un nuevo género de planta consagrado a la Princesa de Asturias nuestra señora, y distinguido con su augusto nombre de Aloysia: añadiéndose el epíteto de Citroedora, por el exquisitísimo olor de Cidra que sí despide; y el nombre Español de hierba de la Princesa* i és el primer del que es té constància. Palau, uns anys després (1784), fou el primer en publicar, de forma vàlida, *Aloysia* i la seva única espècie *A. citrodora*, a *Parte práctica de botánica*¹⁵ (primer volum, pàgines 768-771) (Figuras 8 i 9). El 1788, Palau va incloure també l'*Aloysia* a *Sistema de los vegetales*.¹⁷

L'autoria de Palau es confirmaria el 1996 amb la investigació duta a terme per Castroviejo i Collo²⁴ arran de la troballa a la biblioteca del Palacio Real de Madrid de sis volums de làmines de plantes, estampades per l'escultor Celedonio de Arce i il·luminades i retolades per Manuel Muñoz y Matarranz, que representen plantes identificades i descrites per Antoni Palau. Al tercer volum (làmina 3), datat el 1780, s'inclou el gènere *Aloysia*, encara inèdit en aquell temps, amb la següent explicació: «Género nuevo que se ha consagrado á la Princesa de Asturias nuestra Señora, con su augusto nombre, por Dn. Antonio Palau Catedratico de Botanica por S.M.». D'aquí es dedueix que la descripció de l'*Aloysia* fou obra només de Palau (encara que també s'hagi trobat en publicacions posteriors amb C. Gómez Ortega).

La marialluïsa és una planta arbustiva de la família de les verbenàcies, de fulles lanceolades, en verticils de tres, que fan olor de llimona, i flors liles en inflorescències paniculars terminals; les fulles són estomacals, antiespasmòdiques i carminatives.³ A part de per les seves accions farmacològiques, també s'utilitza en la cuina com a planta aromàtica per donar sabor a molts plats i per elaborar còctels i begudes. Les fulles i la tija són riques en olis essencials que contenen com-

ponents aromàtics i amb propietats bactericides, motius pels quals s'utilitza en la indústria de la perfumeria i en la fabricació de productes de neteja personal com ara sabons, xampús i dentífrics.

En botànica, el tàxon *Palau* es fa servir per indicar a Antoni Palau i Verdera com autoritat en la descripció i classificació de vegetals (com és el cas de l'*Aloysia citrodora* Palau). Es pot consultar a *The International Plant Names Index*.²⁵

Colmeiro⁶ resumeix la importància de l'obra de Palau quan escriu: «El botánico Palau, á pesar de su mérito, no llegó a obtener fuera de España tanta reputación como algunos de sus contemporáneos, quizá porque en sus escritos se propuso por objeto especial la propagación de los conocimientos botánicos entre sus compatriotas; pero á estos debe serles tan grata su memoria como si hubiese ensanchado mucho los límites de la ciencia, publicando mas plantas que la *Aloysia citrodora*».

Nota

Diversos autors coincideixen a dir que Antoni Palau era metge⁶⁻⁸ i apotecari.^{3,4} No hem trobat, però, documentació ni referències sobre on va estudiar medicina ni sobre si exercí com a metge. Quant als estudis d'apotecari, en aquell temps se solia obtenir el títol de mestre en arts als disset anys i després de practicar tres anys amb un mestre apotecari es podia passar l'examen del Protomedicat o el del col·legi corresponent. En aquest sentit, sembla que Palau s'hauria format com a apotecari amb Josep Salvador a Barcelona.⁴

Referències bibliogràfiques

1. Palau y Verdèra A. Explicación de la filosofía, y fundamentos botánicos de Linneo, con la que se aclaran y entienden fácilmente las instituciones botánicas de Tournefort. Madrid: Antonio de Sancha; 1778.
2. Cavanilles AJ. Dissertatio botanica de sida, et quibusdam plantis quaecum illa affinitatem havent. Parisiis: Apud Franciscum amb. Didot; 1785.
3. Marialluïsa. (Accés el 14 de juliol de 2013.) Disponible a: <http://www.enciclopedia.cat/>
4. Bernat P. Antoni Palau i Verdera (1734-1793), un botànic blanenc de la Il·lustració. Blanda. 2008;(11):20-9.
5. Escudé i Aixelà MM. Consideracions sobre alguns sanitaris de la Selva. Gimbernat. 1997;28:93-100.

6. Colmeiro M. La botànica y los botánicos de la Península Hispano-Lusitana. Estudios bibliográficos y biográficos. Madrid: Imprenta y Estereotipia de M. Rivadeneyra; 1858. p. 172-3, 208, 214.
7. Palau y Verdera, Antonio. Gran Enciclopedia Larousse. Vol 8. Barcelona: Editorial Planeta, S.A.; 1963. p. 47.
8. Calbet i Camarasa JM, Corbella i Corbella J. Diccionari biogràfic de metges catalans. Segon Volum. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana. Seminari Pere Mata. Universitat de Barcelona; 1982. p. 184.
9. Casaseca Mena B. Panorama de los estudios florísticos en España hasta mediados del siglo XIX. Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca; 1978. p. 37-9.
10. Puig-Samper MA. Antonio Palau Verdera y la enseñanza en el Real Jardín Botánico. A: Checa Beltrán J, Álvarez Barrientos J, coordinadors. El siglo que llaman ilustrado: homenaje a Francisco Aguilar Piñal. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas; 1996. p. 723-8.
11. Colmeiro M. Bosquejo histórico y estadístico del Jardín Botánico de Madrid. Madrid: Imprenta de T. Fortanet; 1875.
12. Mercurio de España. Enero de 1786. Tomo I. Madrid: Imprenta Real; 1786. p. 72-4.
13. González Bueno A. La difusión de las ideas linneanas en la España de la Ilustración. Actes d'Història de la Ciència i de la Tècnica. Nova època. 2008;1:183-203.
14. Hernández Morejón A. Historia bibliográfica de la medicina española. Tomo 7. (Obra pòstuma). Madrid; 1852. p. 372-3.
15. Palau Verdera A. Parte práctica de botánica del caballero Cárlos Linneo que comprehende las clases, órdenes, géneros, especies y variedades de las plantas, con sus caracteres genéricos y específicos, sinónimos mas selectos, nombres triviales, lugares donde nacen, y propiedades. Madrid: Imprenta Real. 8 volums. 1784-1788.
16. Villoria J. Pensamiento ilustrado y ciencia traducida. Herméneus. Revista de Traducción e Interpretación. 2002;(4):1-18.
17. Paláu y Verdéra A. Sistema de los vegetables ó resumen de la parte pràctica de botànica del caballero Cárlos Linneo, que comprehende las clases, órdenes, géneros y especies de las plantas, con algunas de sus variedades. Madrid: Imprenta Real; 1788.
18. Gómez Ortega C, Palau Verdera A. Curso elemental de botànica teórico y pràctico, dispuesto para la enseñanza del Real Jardín Botánico de Madrid. Madrid: Imprenta Real; 1785.
19. Ibáñez N, Soriano I, Montserrat JM. L'herbari Bernades a l'Institut Botànic de Barcelona (BC). Collectanea Botanica (Barcelona). 2009;28:31-63.
20. Colección de papeles sobre controversias botánicas de D. Antonio Joseph Cavanilles, con algunas notas del mismo a los escritos de sus antagonistas. Madrid: Imprenta Real; 1796.
21. Ruiz H, Pavón J. Florae peruvianae, et chilensis prodromus, sivenovorum generum plantarum peruvianarum, et chilensium descriptiones, et icones. Descripciones y láminas de los nuevos géneros de plantas de la flora del Perú y Chile por don Hipólito Ruiz y Don Joseph Pavón, botánicos de la expedición del Perú, y de la Real Academia Médica de Madrid. Madrid: Imprenta de Sancha; 1794. p. 100.
22. Foy F. Curso de materia médica ó de farmacología, traducido del que escribió en francés F. Foy; refundido y arreglado por el Dr. D. Juan Bautista Foix y Gual. Tomo 1. Barcelona: Imprenta de J. Verdager; 1838. p. 140-1.
23. Armada J, Barra A. On *Aloysia* Palau (Verbenaceae). Taxon. 1992;41:88-90.
24. Castroviejo S, Coello P. Sobre la "Estampación natural" y noticias acerca de los "Libros de plantas..." de Antonio Palau, Celedonio de Arce y Manuel Muñoz y Matarranz (Manuel Muñoz de Ugena). Anales Jard Bot Madrid. 1996;54:595-607.
25. Palau. The International Plant Names Index. (Accés el 14 de juliol de 2013.) Disponible a: <http://www.ipni.org/>